

What makes a Shtar a Shtar? What makes the difference between it and something that runs afoul of מפי כתבם?

רי"ף מסכת יבמות דף ח עמוד ב

(למעוטי זמן דליכא בקידושין ומפני מה לא תקנו רבנן זמן בקידושין... משום דלא אפשר היכי ליעבד לינחיה גבה דידה מחקה ליה לזמן לינחיה גבי דידיה זימנין דזנתה בת אחותו ומחפי עלה לינחיה גבי עדים אי דדכרי ליתו לסהדו אי דחזו כתבא ואתו ומסהדי רחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם הלכך לא אפשר אי הכי בגירושין נמי נימא הכי בגירושין כיון דלהצלה דידה קא אתי לגלויי עלה דלאו אשת איש היא לא מחקה ליה לזמן בקידושין דלחובה דידה קא אתי דמגלה עלה דאשת איש היא מחקה ליה לזמן)

הא מילתא מקשו בה רבנן היכי אמרינן הכא רחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם והא תנן [כתובות כ"ח ע"א] נאמן אדם לומר זה כתב ידו של אבא וזה כתב ידו של רבי וזה כתב ידו של אחי ואי ס"ד דבעינן מפיהם ולא מפי כתבם השתא אף על גב דאמרי אינהו זה כתב ידינו אין נאמנין אלא בעינן עד דידיעי לה לסהדותא ומסהדי בה השתא על פה ואי לא מסהדי בה על פה לא הויא עדות כי אמרי אחרניי זה כתב ידו של פלוני הויא עדות ומסתברא לן כי אמרינן רחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם דלא הויא לה עדות שבכתב עדות ה"מ היכא דאיתיה לשטרא תותי ידי סהדי דכמה דלא נפקא לה סהדותא מתותי ידיהון דסהדי כמה דלא קא מסהדי בה עד השתא דמיא דהא אי בעו כבשי לה לשטרא ולא מסהדי הלכך אי מדכרי לה לסהדותא ומסהדי בה על פה הויא עדות ואי לא לא הויא עדות אבל שטרא דנפיק מתותי ידי דבעל דין לא אמרינן ביה מפיהם ולא מפי כתבם הוא דהא מעינדא דחתימי בשטרא ויהבי ליה למריה לא יכלי למהדר בהו והוו להו כמי שנחקרה עדותן בב"ד דאמר רשב"ל [כתובות י"ח ע"ב] עדים החתומין על השטר נעשו כמי שנחקרה עדותן בב"ד הלכך מפיהם קרינא ביה ולא מפי כתבם הוא ומהאי טעמא מקיימין לה לשטרא בחתימות ידי סהדי ולא איכפת לן אי מידכרי לה לסהדותא אי לא מידכרי ועוד הרי מקרא מלא שדות בכסף יקנו וכתוב בספר וחתום והעד עדים למימרא דכי ה"ג עדות מעלייתא היא ומפיהם היא ולא מפי כתבם וההיא דגרסינן בכתובות [כתובות כ' ע"א] ת"ר כותב אדם עדותו על השטר ומעיד עליה לאחר כמה שנים ואמר רב הונא והוא שזכרה מעצמו וכו' הכי נמי מתוקמא כגון עדות דאיתא תותי ידי סהדי ומשום הכי קאמר רב הונא והוא שזכרה מעצמו וכבר פרישנא לה בדוכתא אחריתי ולית בה קושיא:

ספר הזכות לרמב"ן (תשובות להשגות הראב"ד על הרי"ף) יבמות ט עמוד א (בדפי הרי"ף)

כתב בהלכות ומסתברא לן דכי אמרי רחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם דלא הויא עדות שבכתב עדות ה"מ היכא דאיתיה לשטרא תותי ידא סהדי:

השיב הרב ז"ל (ראב"ד) מדברי הר"ב ז"ל (הרי"ף) עדים שחתמו על השטר ונשתתה השטר בידם זמן ארוך עד ששכחו העדות אותו השטר בטל אפילו שמסרו אותו אח"כ ליד בעליו דהשתא הוא דקא מסהדי בשעת מסירת השטר וההיא שעתא מפיקתבם הוה. וזו תימה גדולה וכמה שטרות יהיו נפסלות בכך אלא כל שטרא דאי בעי למימסריה ליד בעלים מצי מסרי ליה אע"ג דאשתיה גבייהו זמן גדול ושכחו את העדות כיון שמסרוהו ליד בעלים שטרא מעליא הוא ואפילו לאמסרוהו עד שעת העמדה בדין ולא עוד אלא שאומרינן להם תנו את שטרי ויתקיים בב"ד ושאני הכא שאין השטר הזה ראוי למסורו לידה דלמא מחקה ליה לזמן הילכך הויא ליה האי שטרא כעדות על פה ומשום הכי בעינן מפיהם ולא מפי כתבם וההיא שמעתא דכתובות לא מיפרשא בהאי עניינא אלא בשטר מזכרת כדפרשוה התם וכן עיקר ע"כ דברי הרב (ראב"ד) ואלו דברי התלמיד (הרמב"ן):

אמר המחבר כמדומה בעיני שהרב לשון ההלכות הוא מפרש שכן דעת רבינו הגדול בודאי שהרי שטר הקדושין הזה על כרחינו כבר הגיע לידה בשעת קדושין או ליד שליח קבלה שלה ואינו עכשיו ביד עדים הללו אלא כמונח ביד שליח ועוד שטרא גופיה דאיתיה תותי ידא דסהדי כיון שחתמוהו בזמנו כשטרי הקנאה או שראו המעשה ואינו בידם אלא למוסרו לבעליו הרי ידם כיד בעלים ובעל פקדון הוא אצלם והיאך תעלה על דעתך שיהא אדם פוסל בשטר זה יותר משטר שהגיע ליד בעלים כהוגן אלא ודאי משום שאינו עושה מעשה שטר אלא מעשה

פנקס בעלמא מפני שאינו ראוי להיות מונח אלא ביד עדים שקראוהו רבינו ז"ל שטרא דאיתיה תותי ידי סהדי
כמ"ש בסוף דבריו והוא דגרסינן בכתובות כותב אדם עדות על השטר וכו' ה"נ מתוקמא כגון עדות דאיתיה
תותי ידי סהדי כלומר שחתמוהו להיות מונח בידם לזכרון דברים בעלמא כמו שפירשה רבינו עצמו ז"ל בהלכות
כתובות.

המאור הגדול מסכת יבמות דף ט עמוד א

כתב הר"ף בהלכות הא מילתא מקשו בה רבנן היכי אמרי' הכא אמר רחמנא מפיהם ולא מפי כתבם והתנן
נאמן אדם לומר זה כתב ידו של אבא וזה כתב ידו של אחי וכו' ופריק בה הוא ז"ל הפירוק הכתוב בהלכות ז"ל
דפירוק הנכון כך מפי כתבם הוא שפסולה עדותן אבל מפי כתבו לא וכל שטרי הלואה ומקח וממכר הלואה
והמוכר הוא שמצוה את העדים ואמר כתבו וחתמו וכן בגיטי נשים ואין זה מפי כתבם אלא מפי כתבו ואם אי
אתה אומר כן עקרת מה שכתוב בקבלה וכתוב בספר וחתום והעד עדים ומקרא מלא כתוב בתורה וכתב לה
ספר כריתות אלמא כל כה"ג כתבו שלו הוא ולא כתבם של עדים אבל היכא דכתבי מנפשייהו בשטר שצריך
לומר כתובו ולא אמר להם כתובו הא ודאי מפי כתבם הוא א"נ היכא דחזו אינהו מכתבא ואתו ומסהדי בני דינא
על פה הא נמי מפי כתבם הוא שאין ב"ד רואין את העדות מן הכתב אלא מפי העדים הוא ששומעין והם ראו מן
הכתב וה"ל מכתבם ולא מפיהם.

מלחמת ה' מסכת יבמות דף ט עמוד א

ועוד כתב הרב אלפסי ז"ל בהלכות וכו' ולי נראה הפירוק הנכון כך וכו' א"נ היכא דחזו אינהו מכתבא נמי מפי
כתבן הוא: אמר הכותב זרוק חוטרא אאירא אעיקרא קאי שזה הפירוק יצא מכלל פירוקו של רבינו ז"ל וחוזר
אליו שא"כ למה לא תקנו זמן בקדושין ולנחיה גביה עדים ולייתו כתבא לגבי דינא ונדון בו מפי כתבו שהרי אם
תקנו זמן בקדושין מדעת שניהם הוא כותבו או מדעת מקדש והרי ניתן ליכתב הזמן כשם שניתן לכתוב השטר
עצמו ואם יאמר גזרה גזרו בה שמא יעידו על פה מפי כתבם אינו כלום שאין לגזור על העדים שמא יעידו שקר
שהרי אנו שואלין אותם אם מפיהם אם מפי כתבן וכי אין העדים עשויים לכתוב כן אף בשאר עדיות ומעידין
והוא שזוכרין אלא צריך הוא לפי רבינו הגדול ז"ל שכיון שאין הזמן הכתוב בשטר עושה מעשה שטר אלא
ביוצא מתחת ידי עדים מפי כתבם הוא ואף על פי שודאי יצא מתחת ידם בשקדש בו את האשה ואחר כך
הפקידתו אצלם אין זה דומה לשטר שביד שלישי דכיון דברשות אחרים אינו משמש כלום אלא אהימנותא
דעדים סמכי' וברשותן של עדים הוא צריך להיות מונח אינו אלא כשטר משמוש שכתבוהו עדים לדוכרון פתגמי
דהוי באנפיהו וזהו פירוש לפירושו של רבינו ז"ל ולפיכך אמרו בגמרא היכי נעביד לנחיה גבי דינא או גבי
דידיה מה הועילו חכמים בתקנתן מחקי ליה לנחיה גבי עדים אי דדכירי ליתו לסהדו מפיהם אלא להכי אמרי'
דמהני להו זמן דזימנין דלא דכירי ואתו ומסהדי הא לאו עדות הוא דרחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבן בין
שמעידין הם מפי כתבן בין שהביאו כתבם לדון על פיו וכיוצא בזה שנו בתוספתא יפה כח שטר מכח עדים וכח
עדים מכח שטר יפה כח עדים שהעדים שאמרו מת פלוני נהרג פלוני תנשא אשתו מצאו כתוב בשטר מת פלוני
נהרג פלוני לא תנשא אשתו אם אמרו מה שכתוב בשטר זה שמענו ושכחנו תנשא אשתו כותב אדם עדותו על
השטר ומעיד עליה והולך אפילו לאחר מאה שנה ופירשו בירושלמי לא תנשא אשתו מפני שהוא מפי כתבן
והתם נמי לא ניתן לכתוב שאם למסור לאשה אמרו לה מת בעלך והיא נשאת על פי עצמה ואין לזכרון עדות
לעצמן אין ללמוד ממנו לפיכך לא נתנו חכמים כתיבה לדבר:

רש"י-

(תלמוד בבלי מסכת גיטין דף עא עמוד א)

אמר רב כהנא אמר רב: חרש שיכול לדבר מתוך הכתב, כותבין ונותנין גט לאשתו. אמר רב יוסף: מאי קא
משמע לן? תנינא: נשתתק, ואמרו לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו, בודקין אותו שלשה פעמים, אם אמר
על לאו לאו ועל הן הן - הרי אלו יכתבו ויתנו!... אמר ר' זירא: אי קשיא לי הא קשיא לי, דתניא: אם לא יגיד -
פרט לאלם שאינו יכול להגיד; אמאי? הא יכול להגיד מתוך הכתב! אמר ליה אביי: עדות קאמרת? שאני עדות,
דרחמנא אמר: מפיהם - ולא מפי כתבם.)

רש"י מסכת גיטין דף עא עמוד א

אי קשיא לי - בהא דרב כהנא.

פרט לאלם - שאינו חייב קרבן שבועה על שבועת העדות אם השביעו והרכין בראשו שאינו יודע.

הרי יכול להגיד מתוך הכתב - ואם איתא לדרב כהנא ליחייב.

מפיהם - על פי שנים עדים.

ולא מפי כתבם - יעידו בב"ד דלא דמי לשטר שחתמוהו ביומו דהוא אורחיה להכי.

מרדכי מסכת יבמות הגהות מרדכי פרק עשירי רמז קכה

ובספר חפץ תירץ דהא דקאמר מפיהם ולא מפי כתבם כשאינו כתב ידם וההיא דפליגי בכתובות דאמר ר' יוחנן אפי' אינו זוכרה מיירי בכתב ידו ובנדון זה הואיל וחתומת רבי יוסף ניכרת חשיב מפין ואף בשאר עדות דאורייתא כשר ועיין באלפס

טבלה	מפיהם ולא מפי כתבם	שטרות	סברה:
תוספות	אולי עד אחד בכתב, שהעד מדבר כאילו יודע ולא מגיש הכתב לב"ד, או שלא נכתב לשם עדות.	כל כדות בכתב נחשב שטר.	עדות בכתב הוי עדות גמור
רמב"ם	כל כתב מיועד לראיה. (אבל מדרבנן, יש שטר ראיה)	כל שטר מיועד ליצירת חלות.	כיון שעשה חלות יצע העדות כבר לפועל וכנחקרה בב"ד
ר חיים	שטר ראיה	שטר קנין\חלות	דין שטר.
נתיבות	שטר ראיה- עדות על סוף דבר (העדויות היא מפי כתבם)	שטר קנין\חלות- עדות על תחילת דבר, והעדויות על הקנין דרך אגן סהדי.	בשטר קנין יש אומדנה שכתבו הבעלים, ואגן סהדי שזה שנמצא בידי השני אומר שנתנו הראשון והקנה.
רמב"ן	דבר המיועד להעיד לב"ד (affadavit)	כל שטר: המיועד לתועלת בין האנשים, כולל שטר ראיה, כיון	

	שהיא לתועלת יצירת החיוב הלוואה ביניהם (contract)		
	חסמו ביומו ואורחיה להכי	לאו ביומו, או לאו אורחיה	רש"י
	כתוב על ידי מי שיכול להעיד, וכתוב שלא בב"ד.	כתוב על ידי מי שלא יכול להעיד בב"ד, או שכתוב בב"ד.	תוספות רי"ד
כתב = הגדה, ולא עדות. ולכן צריך שעד יהא שם, אחרת אין עדות.	העד שם עם העדות "ומה שכתוב כאן אני מעיד"	מוגש בלי העד	ריטב"א
העידו כבר- שטר, אל העידו עדיין- עדות בכתב	יוצא מתחת ידי הבעלי דבר	יוצא מתחת ידי העדים	רי"ף
העידו כבר- שטר, אל העידו עדיין- עדות בכתב	עדותו כבר עומד מעצמו	עדותו עדיין תלוי בידי העדים.	ראב"ד
דעת המתחייב	יש דעת המתחייב	אין דעת המתחייב	בעל המאור
תלוי בבהירות וסמכות של הכתב בפני עצמו. אם ברור ומשכנע הוי עדות.	ברור ובכתב ידם	איננו בכתב ידם	מרדכי